

Taktinen äänestämisen Suomen eduskuntavaaleissa 2023

Teo Pohjankoski ja Mikko Ylinen
2025

Mistä on kyse?

Taktinen äänestämisen nousi vuoden 2023 eduskuntavaalien kuumaksi aiheeksi ja me halusimme selvittää, millaisia vaikutuksia sillä voi olla vaalien tuloksiin.

Matemaattinen analyysi

Simulaatioiden jälkeen työmme tärkein osuus oli taktisen äänestämisen matemaattinen analysointi D'Hondtin laskentamenetelmää hyödyntävissä vaaleissa. Saimme muun muassa todistettua, että jos n puolueen kannattajat tekevät yhteistyötä ja liikkuvat puolueiden välillä, parhaassa tapauksessa puolueiden yhteenlaskettu paikkamäärä voi kasvaa enintään $n-1$ paikalla. Lisäksi etsimme peliteoriaa hyödyntäen optimaalisen strategian taktisille äänestäjille täydellisen informaation ja yhteistyön vallitessa ja ratkaisimme, millaiseen tasapainotilanteeseen tilanne päättyy, jos tavoitteena on ensisijaisesti maksimoida oman ja tämän jälkeen mieluisten puolueiden paikat

Aineistot

Hyödynsimme aiempia kyselytutkimusta, kun halusimme simuloida mahdollisimman hyvin, miten äänet todellisuudessa saattaisivat liikkua. Tärkeimmäksi työkaluksi tässä nousi puoluelämpömittari (Taulukko 1), joka kertoo, miten positiivisesti jonkin puolueen kannattajat ajattelevat kustakin puolueesta.

Taulukko 1: Puoluelämpömittari

Arvio puolueesta asteikolla 0–10 Bedömning av partierna på skalan 0–10											
Puoluevalinta 2023 Partival 2023	VAS VF	SDP	VIHR Gröna	RKP SFP	KESK C	KD	PS Sannf	LIUK RN	KOK Saml		
VAS / VF	8,8	6,8	6,2	4,6	2,3	2,1	0,8	1,6	2,1		
SDP	5,8	8,5	5,2	4,3	4,0	3,2	2,3	2,2	3,6		
VIHR / Gröna	7,2	7,2	8,7	5,2	3,6	2,4	1,2	2,3	4,2		
RKP / SFP	4,2	6,4	4,9	8,7	4,7	4,5	1,9	3,9	6,1		
KESK / C	3,1	5,0	3,4	4,8	8,3	5,5	4,5	4,1	6,3		
KD	2,6	4,7	2,9	4,7	5,1	8,5	5,4	5,0	6,1		
PS / Sannf	1,7	3,6	1,3	2,6	4,1	4,9	8,6	5,2	5,9		
LIUK / RN	3,8	4,1	4,5	4,6	5,0	4,7	4,5	8,5	5,0		
KOK / Saml	2,5	4,4	4,2	5,3	5,1	4,9	4,6	5,2	8,5		

Tärkeitä käsitteitä

Taktinen äänestämisen: Jonkin muun kuin oman suosikin äänestämisen siinä uskossa, että näin saavutetaan ylipäätään parempi lopputulos vaaleissa

Vaalipiirijako: Suomi on jaettu 13 vaalipiiriin, joiden sisällä tapahtuu erilliset äänestykset ja joista pääsee eduskuntaan eri määrät ehdokkaita

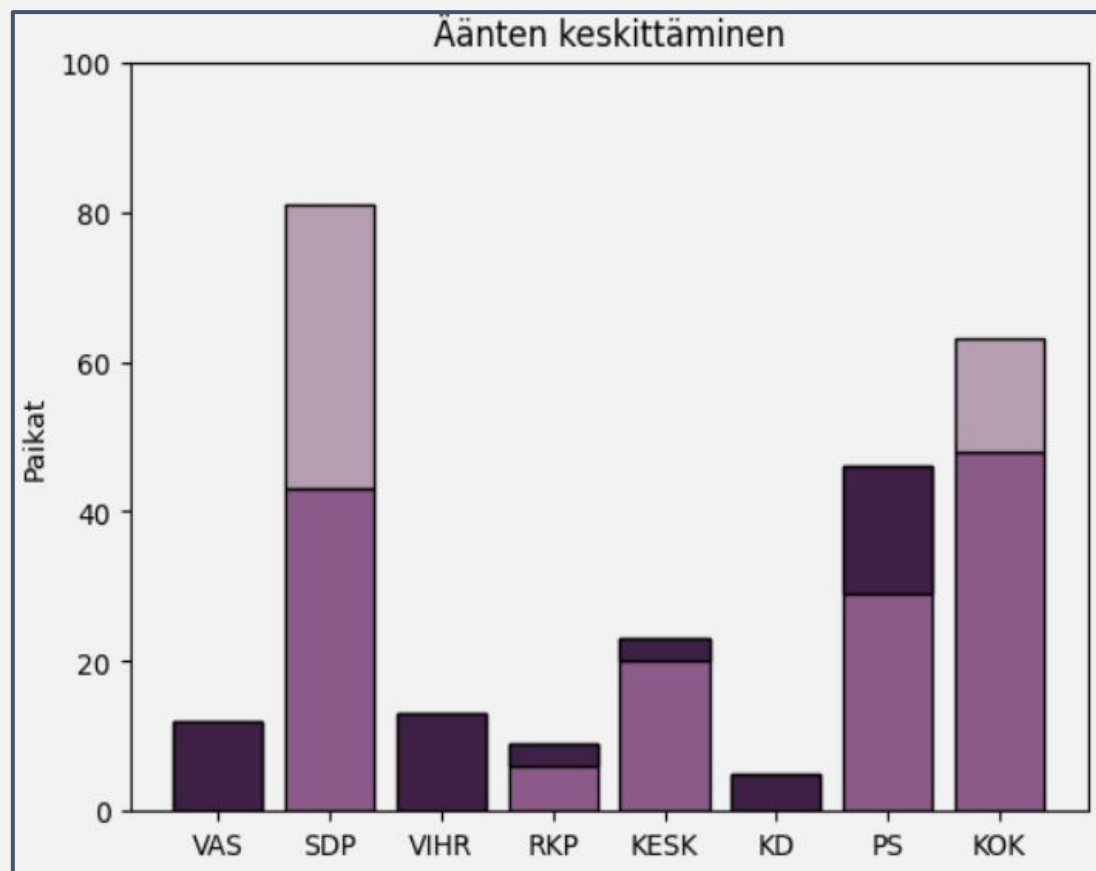
D'Hondtin menetelmä: Paikkojenjakomenetelmä Suomen eduskuntavaaleissa. Kaikki puolueen saamat äänet lasketaan yhteen ja jokaiselle puolueen ehdokkaalle annetaan tämän perusteella vertausluku. Eniten ääniä saanut saa vertausluvuksi koko äänimäärän, seuraava puolet siitä, seuraava kolmasosan jne. ja paikat täytetään järjestyksessä vertauslukujen mukaan.

Simulaatiot

Satunnaisjakauma

Satunnaisjakaumasimulaatiossa muodostimme äänestäjien äänestyskohteille satunnaisjakauman, jossa todennäköisyydet päätettiin sen mukaan, minkä arvosanan puolueen kannattajat ovat antaneet eri puolueille (Taulukko 1).

Satunnaisen käyttäytymisen seurauksena SDP menestyi, koska se oli saanut todella monelta kannattajaryhmältä hyvän arvosanan. Pienten puolueiden kannatus taas väheni, koska ne menettivät enemmän kannattajia kuin saivat niitä.

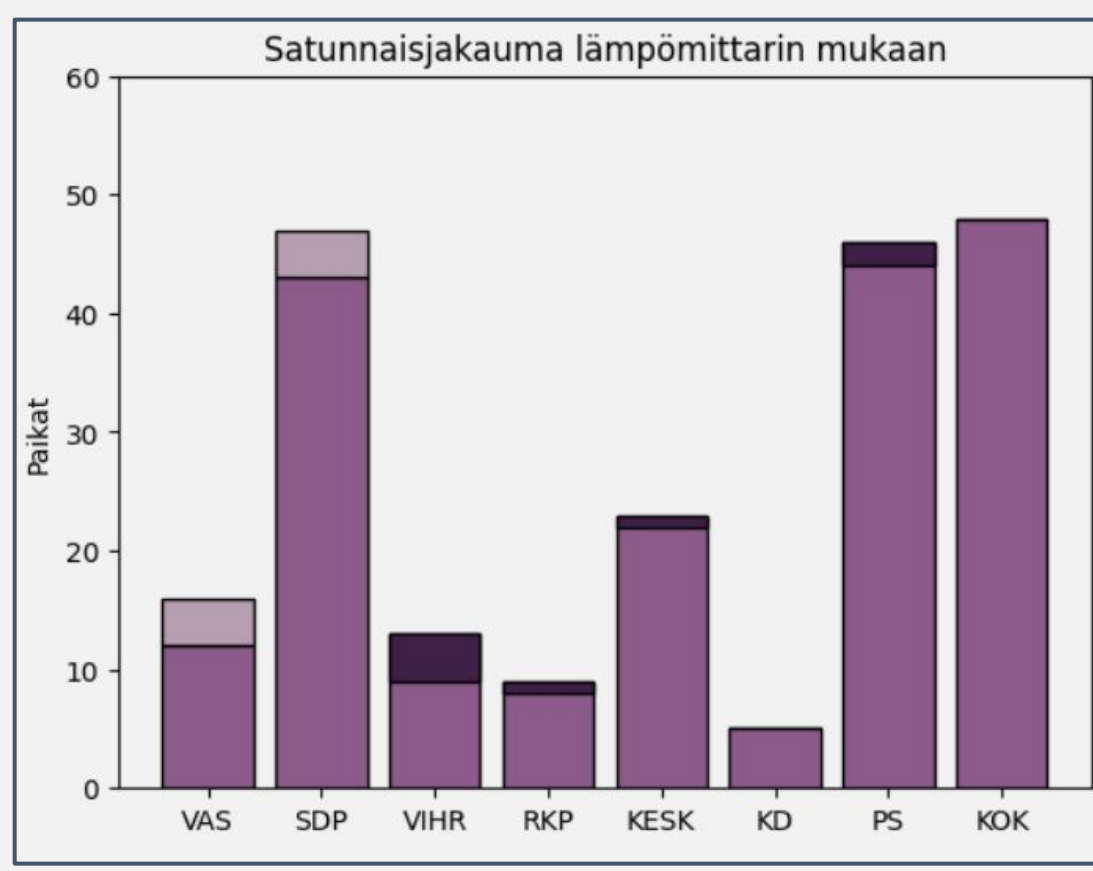

Kuva 1: Äänestetään satunnaisesti pidettyä puoluetta, pidetyt puolueet kasvavat

Äänten keskittäminen

Tämä simulaatio perustui eri puolueiden äänien yhdistämiseen yksittäisille puolueille. Kaikki äänestivät sitä puoluetta, jolle he ovat antaneet hyvän arvosanan ja joka pärjasi vuoden 2023 eduskuntavaaleissa parhaiten.

Kun vasemmistopuolueet keskittivät äänensä SDP:lle, siitä tuli heittämällä suurin puolue muiden vasemmistopuolueiden kustannuksella. Vasemmistopuolueiden kokonaispaikkamäärä kasvoi.

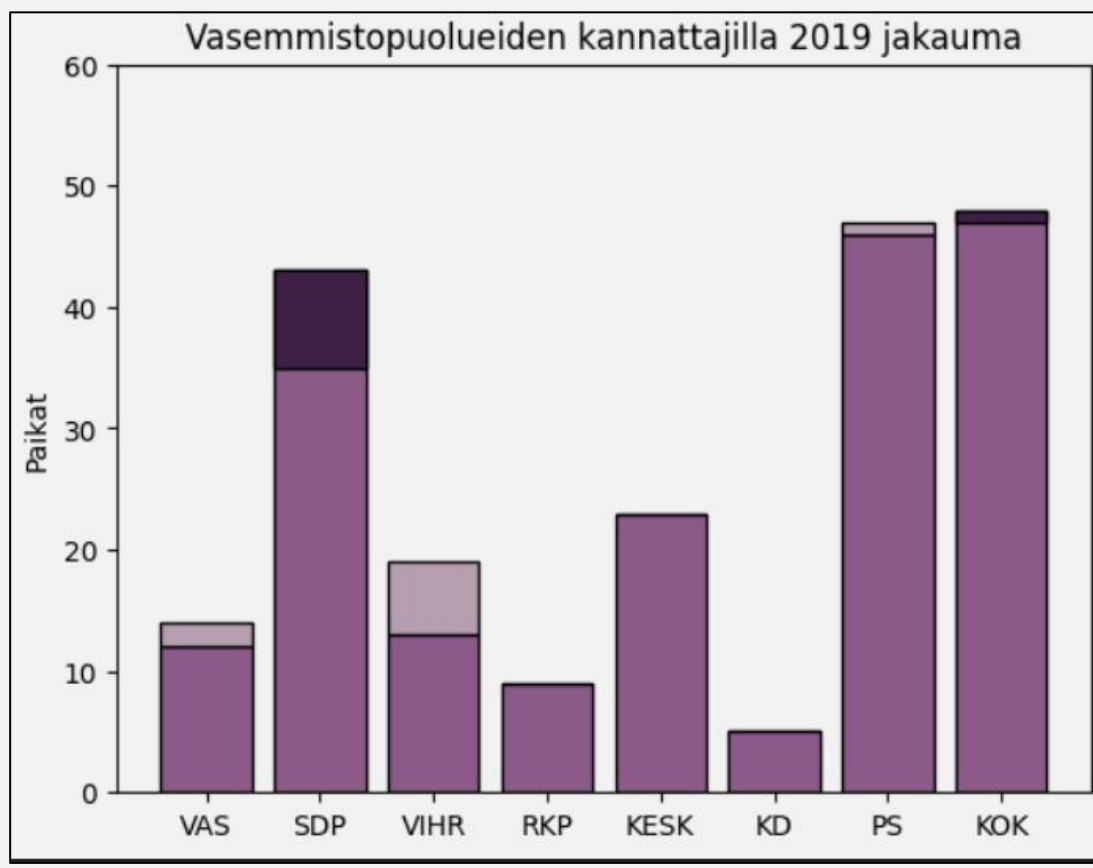

Kuva 2: Äänestetään suurinta pidettyä puoluetta, suurimmat puolueet kasvavat

Vuoden 2019 jakauman käyttö

Simulaatiossa tutkitaan, mitä kävisi, jos vasemmistopuolueet vuoden 2023 kannattajamäärillä jakaisivat äänensä samassa suhteessa kuin vuonna 2019.

Vasemmiston jakaessa äänet vuoden 2019 jakaumalla SDP menetti paikkoja ja Vihreät ja Vasemmistoliitto saivat niitä. SDP menetti 8 paikkaa ja, Vihreät sai 6 paikkaa ja Vasemmistoliitto sai 2 paikkaa. Yhteensä vasemmistopuolueiden paikkojen muutos on siis tässä tilanteessa 0 vaalien todelliseen lopputulokseen verrattuna.

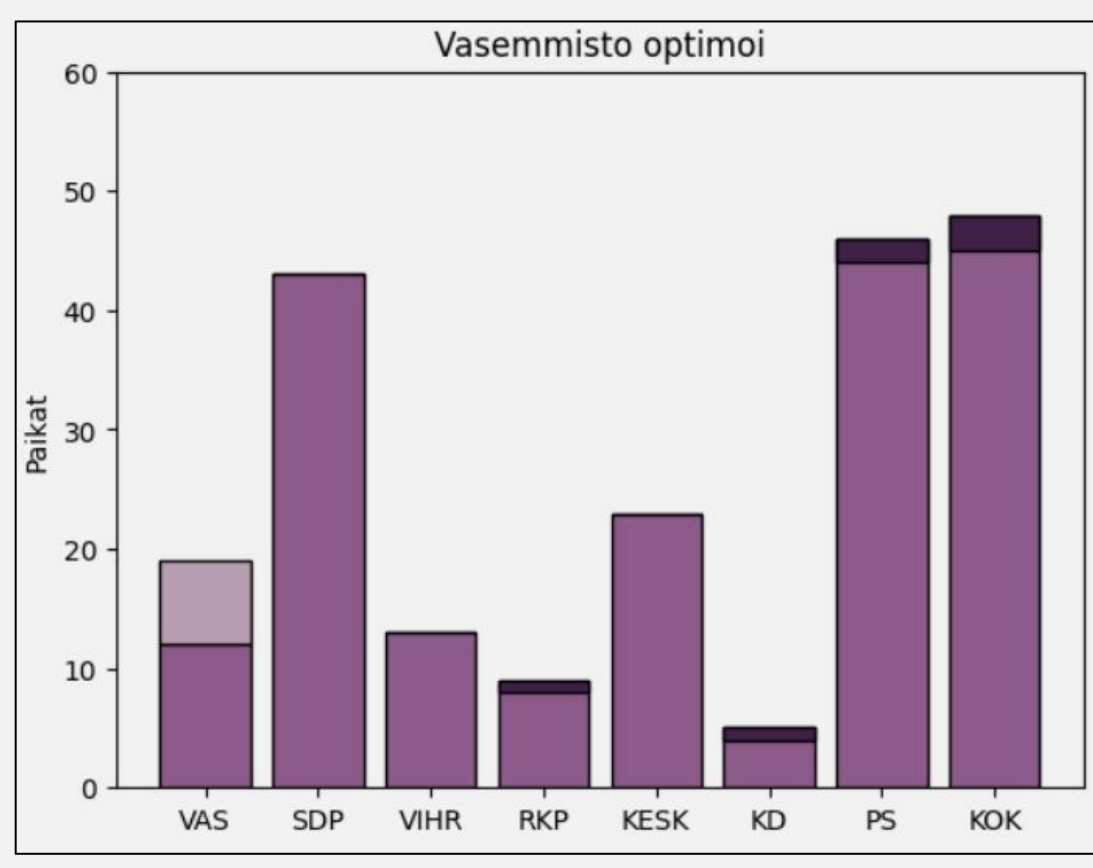

Kuva 3: Vasemmistopuolueiden kannatus jakautuu samoin kuin vuonna 2019 vuoden 2023 kannattajamäärillä, vasemmistopuolueiden paikkamäärien muutosten summa on 0

Optimointi

Simulaatiossa puolueet jaettiin oikeistoon ja vasemmistoon. Ryhmän sisäiset puolueet yrittivät siirtää ääniä muille puolueille, jotta niistä saataisiin uudelle ehdokkaalle tarpeeksi suuri vertausluku ilman, että yksikään jo paikan saanut ehdokas menettää paikkaansa.

Kun vasemmistopuolueet optimoivat, ne saivat vietyä muilta puolueilta yhteensä 7 paikkaa ja oikeiston optimoidessa oikeistopuolueet saivat 4 paikkaa lisää. Kun molemmat ryhmät optimoivat samanaikaisesti, missään vaalipiirissä ei tapahtunut muutoksia.

Kuva 4: Vasemmistopuolueet optimoivat saamansa äänet, saavat 7 paikkaa oikealta

Päätelmät

Äänten liikkumisen vaikutukset

Kun äänestäjät liikkuvat tietyn puolueiryhmän sisällä yhdessä vaalipiirissä, tapahtuvat muutokset puolueiden paikkamäärän summaan eivät ole merkittäviä koko maan mittakaavassa, sillä muutos voi olla enintään $n - 1$ paikkaa, kun puolueiryhmän koko on n . Jos tietynlainen siirtymä tapahtuu siis vain yhden vaalipiirin sisällä ja muualla tapahtuu muuta, ei ole odotettavissa merkittäviä muutoksia. Jos kuitenkin monessa vaalipiirissä tapahtuu samanlaista liikehdintää puolueiden kannatuksissa, odotettavissa on selvästi lopputuloksessa näkyviä vaikutuksia. Tästä äärimmäisen esimerkki on *äänten keskittäminen* -simulaation lopputulos.

Taktisen äänestämisen kannattavuus

Optimointimallien valossa taktinen äänestämisen on hyvin haastavaa. Täydellisellä informaatiolla ja yhteistyöllä saatiin vain muutaman paikan kasvu, ja jos toinen ryhmä optimoi vastaan, lopputulos ei muuttunut ollenkaan. Lisäksi äänestäjät ovat gallup tietojenkin kanssa liian kaukana täydellisen informaation ja yhteistyön tilanteesta. Ylimääräisten äänien jakaminen tehokkaammin mieluisten puolueiden välille on siis käytännössä mahdotonta eikä kannattavaa. Jos tavoitteena kuitenkin on siirtää ääniä puolueelta toiselle, taktinen äänestämisen toimii D'Hondtin laskentamenetelmää käyttävissä vaaleissa hyvin, sillä siirrettäessä paikkoja voi menettää ulkopuolelle enintään yhtä paljon kuin tilanteessa on puolueita, joilta ääniä siirretään muulle puolueelle.

Vasemmistopuolueiden taktinen äänestämisen vuoden 2023 vaaleissa

Vuoden 2023 vaaleissa Vasemmistoliitto menetti 5 ja Vihreät 7 paikkaa vuodesta 2019. Kuitenkin SDP, jota Vasemmistoliiton ja Vihreiden kannattajat mitä todennäköisimmiten äänestivät taktisesti, sai viime kertaan verrattuna vain 3 paikkaa lisää. Vaikuttaa siltä SDP:n taktinen äänestämisen, että taktinen äänestämisen oli vihreä eikä toiminut.

Simulaation *vuoden 2019 jakauman käyttö* perusteella vanhalla kannatusjakaumalla ei kuitenkaan olisi saatu enempää paikkoja. Paikkojen kokonaismäärän lasku johtuukin siis vasemmistopuolueiden kokonaiskannatuksen pienenemisestä ja taktista äänestämistä hyödynnettiin onnistuneesti paikkojen siirtämiseen puolueiden välillä. Siirryttiin tilanteeseen, jossa Vasemmistoliitto ja Vihreät menettivät paikkoja, mutta SDP sai ne ja taktisen äänestämisen tavoite eli SDP:n paikkamäärän kasvattaminen muiden vasemmistopuolueiden kustannuksella onnistui, vaikkei SDP:stä lopulta tullutkaan suurin puoluetta..

Lähteet

- Kestilä-Kekkonen E., Sipinen J. 2023. Taktinen äänestämisen | Taktisk röstning. Vaalitutkimus 2023:10, 1-10.
- Holmberg J. 2023. Taktinen äänestämisen voi johtaa yllättävään lopputulokseen Suomen vaalitavan vuoksi. Yle, yle.fi/a/74-20025111. Luettu 10.10.2024.
2023. Puolueiden kannatus eduskuntavaaleissa vaalipiireittäin 2023. Tilastokeskus, stat.fi/tilasto/evaa#graphs-clvmataqpi0gvr08vz3oi0w008. Luettu 4.12.2024